

کشف سنگ مسافت‌نما «سنگ کیلومتر» در مرودشت

احمد کبیری

(کاذب)

این قطعه سنگ به لحاظ دارا بودن خطوط کنده یونانی

۱ - نمای سنگ کیلومتر مکشوفه مرودشت تخت جمشید فارس

در بررسی تابستان ۱۳۵۷ در اطراف مرودشت استان فارس به فاصله سه کیلومتری جنوب غرب این شهرستان به طرف روستای امرآباد در حاشیه سمت چپ جاده قطعه سنگی توجه نگارنده را به خود جلب نمود که از نظر حجم و فاصله قرارگیری آن تا تخت جمشید در خور تعمق بود. این قطعه سنگ دارای ۴۶ سانتیمتر ارتفاع و ۲۸ سانتیمتر عرض و ۲۵ سانتیمتر ریشه یا ضخامت می‌باشد. قطعه سنگ به دست آمده شبیه سنگهای کنگره‌دار (جان پناه) لبه پلکانهای تخت جمشید است که تقریباً از میان به دو نیم شده و فاقد بخش زیرین است. سطح رویه سنگ کاملاً صیقلی (تصویر شماره ۱) و سطح پشت رد خطوط شانهای تیشه حجّار به خوبی مشهود و فاقد صیقل است (تصویر شماره ۲) به نظر می‌رسد که سطح پشت در معرض دید یا در نما نبوده است. سطح رویه سنگ به منظور نماسازی و تزئینات قرینه و هم‌آهنگی به صورت گود رفتگی قاب مانند حجاری گردیده (طرح پلکان) که از مقابل به صورت دو خط دیده می‌شود، چنین شیوه‌ای در سایر آثار این دوره و هم‌چنین در بنای کعبه زرتشت دیده می‌شود. (پنجره‌های

بر پیشانی آن به پایگاه بنداد تحقیقات هخامنشی در تخت جمشید منتقل گردید. سطوح پشت سنگ به علت ضربات وارده شکسته شده است. طرح شماره ۱ - ۲ احتمال می‌رود نیمه دیگر آن در بررسیهای آینده و یا در تخت جمشید به دست آید. به نظر می‌رسد خطوط کنده شده بر روی سطوح این قطعه سنگ بعد از حمله اسکندر و ویرانی تخت جمشید، در دوره سلطه سلوکیان صورت

۲ - نمای پشت سنگ کیلومتر (و چگونگی شکستگی آن)

گرفته باشد حجار با شیوه تقلید از نوشته، خطوط را بر پشت و روی سنگ حک نموده. بی‌شک این قطعه سنگ جایگاهی غیر از محل به دست آمده داشته است و در هنگامی که بنای تخت جمشید بر پا بوده بر روی یکی از پلکانها جای داشته است. رویه سنگ دارای پانزده حرف یونانی در سه سطر و بخش پشت دارای ده حرف در دو سطر که حرف چهارم سطر اول بر اثر پریدگی سنگ کسردار می‌باشد. خطوط نقر شده توسط همکار گرامی آقای مهدی رهبر مورد مطالعه قرار گرفت و متن زیر قرائت گردید.

متن یونانی کتیبه بر روی سطوح سنگ و ترجمه آن به شرح زیر است :

- 1 - Σ TA Δ|Ο| stadii
 2 - E ⊕ K o N Exikon
 3 - T A Ta

۱ - کلمه «استادی ای» در سطر اول جمع کلمه استادیون Stadion یونانی می‌باشد که امروزه در لاتین به صورت استادیوم تلفظ می‌گردد و آن مقیاس طول در یونان قدیم و میدانهای ورزشی است که حدود ۱۸۵ متر می‌باشد. (تصویر ۳)

۲ و ۳ - سطر دوم و سوم مجموعاً یک کلمه است که بخشی از آن در سطر دوم و بخش دیگر در سطر سوم نوشته شده است. کلاً به صورت «اکسی کندا» Exikonta به معنی شصتمین خوانده می‌شود. در زبان یونانی Exinta «اکسیندا» به معنی شصت است و جزء آخر کلمه به معنی مرتبه عدد است. (تصویر ۴)

لازم به یادآوری است که از ترکیب حرف (N) و حرف (T) D تلفظ می‌گردد که در این متن حرف آخر

طرح شماره ۲ نمای پشت سنگ کیلومتر (خطوط شکستگی) و حروف کنده شده یونانی

طرح شماره ۱ - نمای رویه (خطوط شکستگی) سنگ کیلومتر حروف کنده شده یونانی

در پشت سنگ نیز دو سطر نوشته وجود دارد به شرح

زیر:

1 - Σ Τ Τ Α Σ [| Σ] Stas[is]

2 - Ε Ι Κ Ο Σ Ι Ikosi

به نظر می‌رسد در سطر اول علاوه بر حرف آخر موجود که ناقص است دو حرف یوتا و سیگما افتاده باشد. تلفظ آن استاسیس به معنی ایستگاه و توقفگاه معنی می‌دهد و تلفظ سطر دوم IKOSI «ای کُ س ی» به معنی بیست است. به طور کلی ترجمه نوشته پشت و روی سنگ فوق را چنین باید خواند:

«ایستگاه بیست از شصتمین استاد»

یا «شصتمین استاد از ایستگاه بیست»

سطر دوم با ترکیب دو حرف سطر سوم باید به صورت DA خوانده شود.

در حرف سوم سطر دوم حرفی وجود دارد که اگرچه با رسم الخط معمولی یونانی تفاوت دارد اما از مجموعه حروف می‌توان فهمید که باید حرف یونانی (H) باشد. (با تلفظ لاتین)

در کتیبه‌هایی که از خط و زبان یونانی در ایران کشف گردیده‌اند تاکنون برای حرف H چنین رسم الخطی سراغ نداریم. ممکن است اشتباه از حجار بوده باشد و یا به همان گونه تغییراتی که در برخی حروف یونانی بر روی ظروف سفالی قرون سوم تا پنجم پیش از میلاد یونان مشاهده می‌گردد ناشی از سلیقه خطاط باشد.

۳ - خطوط کنده شده یونانی بر سطح رویه سنگ کیلومتر جاده مرودشت تخت جمشید

۴ - خطوط کنده شده یونانی بر سطح پشت سنگ کیلومتر جاده مرودشت تخت جمشید

با توجه به برگردان متن فوق چنانچه هر استاد^۱ برابر ۱۸۵ متر باشد و شصت استاد را محاسبه نمائیم برابر یازده کیلومتر و یکصد متر فاصله بین تخت جمشید تا محل مرودشت (محل پیدایش سنگ کیلومتر) می‌گردد چنانچه این پیمایش با توجه به زمان خود محاسبه گردد چندان تفاوتی با فاصله کنونی نخواهد داشت و در حقیقت این سنگ جزء اولین علائم جاده‌ای یا سنگ کیلومتر است و بعید به نظر می‌رسد که در دوره هخامنشی با وجود گسترش راهها و ایستگاهها و منزلگاهها از چنین علائمی بهره نگرفته باشند. قبل از گسترش جاده‌سازی و دست یابی به تابلوهای فلزی در سمت چپ و راست جاده‌های اصلی اسفالتی و شوسه سنگ کیلومتر دیده می‌شد. امروزه دیگر از آن سنگ کیلومترها اثری باقی نمانده و تابلوها جایگزین آنها گردیده.

انتشار یک کتاب تاریخی

کتاب «بجنورد گذرگاه شمال خراسان» برای اولین بار از سوی واجد بجنوردشناسی دانشگاه آزاد اسلامی این شهرستان چاپ و منتشر شد. از جمله اهدافی که در نگارش این مجموعه مد نظر بوده می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- مطرح نمودن سابقه دیرپای تاریخی بجنورد از طریق شناساندن بازمانده‌های باستانی و تاریخی.
- یادآوری عظمت و قدمت کم نظیر و پیشینه تاریخی و فرهنگی درخشان این منطقه.
- شناساندن ارزش و اهمیت میراث فرهنگی موجود و لزوم پاسداری و جلوگیری از غارت و آسیب رسانی.
- راهنمایی دوستداران تاریخ و علاقمندان سیروسیاحت برای بازدید از دیدنی‌های بجنورد.

در این کتاب که به همت آقایان احسان رشیدی‌زاده و علی‌اکبر عباسیان به رشته تحریر درآمده موقعیت جغرافیایی، ویژگی‌های طبیعی خصوصیات آب و هوایی، منابع آب، گردشگاهها و جاهای دیدنی، پیشینه تاریخی و آثار و بناهای تاریخی ذکر شده است.

۱ - استاد کلمه‌ای است یونانی که به پیست کم عرض و طولی که

یک استاد طول داشت (کلمه استاد و استادبوم از این نام گرفته شده است) و به منظور برگزاری مسابقات دو و نظیر آن ایجاد شده بود اطلاق می‌گردد. طول استاد در نقاط مختلف یونان با یکدیگر کمی تفاوت دارد، مثلاً در المپ Olympic ۱۹۲/۲۷ متر و در دلف De'lphes و آتیک Attique ۱۷۷/۵۵ متر و در اپیدور Epiduse ۱۸۱/۰۸ متر بوده است.

۲ - راه و رباط - تألیف مهندس کریم پیرنیا - کرامت‌الله افسر.

۳ - تصاویر ۳۰۱، و ۴ از آقای حسن راه‌ساز.

توضیح:

ضمن عرض پوزش، در مجله شماره ۲۱ نام نویسنده مقاله «آبشارهای شوشتر» اشتبهاً مرحوم سیدصفر رجبی عنوان شده بود که صحیح آن آقای محمد مهریار می‌باشد. ضمناً فهرست موضوعی مقالات مجله اثر همان شماره متعلق به خانم فریده شیرخدائی است.